

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου
Κλείδα στο διαγώνισμα της 27^{ης} Απριλίου

Διδαγμένο κείμενο

A1. 2 μονάδες x 3 προτάσεις = 6 μονάδες [η προσθήκη φράσης για τεκμηρίωση δεν ζητείται από την εκφώνηση]
α. Σωστό: ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀὐχένας.

β. Λάθος: μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμῶν ἐπάνω ὁδόν·

γ. Σωστό: σκευὴ τε παντοδαπὰ ... καὶ ἀνδριάντας καὶ ἄλλα ζῶα ... εἰργασμένα·

A2. 2 σημεία (•) x 1 μονάδα = 2 μονάδες

- Η πρώτη πηγή φωτός στην αλληγορία του σπηλαίου είναι **εξωτερική**, εκτός του στομίου (ο ήλιος).
- Η δεύτερη πηγή φωτός προέρχεται από την τεχνητή **φωτιά** που καίει στο **εσωτερικό** του σπηλαίου.

A3. 1 σημείο (•) x 2 μονάδες = 2 μονάδες

- Μιλάει ο **Σωκράτης**, ο οποίος αναφέρεται στον ίδιο και τους **συνομιλητές** του στον συγκεκριμένο διάλογο, με τον οποίο επιχειρούν τη θεωρητική κατασκευή μίας ιδανικής πολιτείας. Γι' αυτό και τους θεωρεί ιδρυτές της (οικιστών).

B1.α. 3 σημεία (•) x 2 μονάδες = 6 μονάδες

- Αλληγορία: συνεχής μεταφορά ή παρομοίωση. Ο Πλάτωνας την χρησιμοποιεί για να κάνει πιο κατανοητές δύσκολες φιλοσοφικές έννοιες και για να κερδίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Επίσης, ο εκφραστικός αυτός τρόπος τού είναι χρήσιμος, όταν θέλει να θεμελιώσει απόψεις που δεν μπορούν να στηριχτούν με τη διαλεκτική ή για να ενισχύσει τη διαλεκτική.

ἀπεικάζω: Απομιμούμαι, απεικονίζω, παρουσιάζω μέσα από μια παραβολή / σύγκριση. Η χρήση του συγκεκριμένου ρήματος στην αρχή της αφήγησης, που είναι γνωστή ως ο «(πλατωνικός) μύθος του σπηλαίου», σηματοδοτεί την έναρξη ενός λόγου αλληγορικού. Μια αλληγορία συνεπάγεται πως όσα λέγονται έχουν και ένα άλλο επίπεδο σημασιών, πως οι λέξεις, οι έννοιες και οι περιγραφές έχουν πέρα από την κυριολεκτική τους και μια συμβολική σημασία.

Ο Πλάτων χρησιμοποιεί πληθώρα γλωσσικών επιλογών και εκφραστικών μέσων μέσω των οποίων το κείμενο μετατρέπεται σε μια παραστατική αλληγορία:

- **Χρήση β' ενικού προσώπου / Διάλογος:** χάρη στο διάλογο η περιγραφή του σπηλαίου δεν γίνεται μονότονη, αλλά αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα: η χρήση β' ενικού προσώπου («ἀπείκασον», «ιδὲ», «ὄρα») συνδέεται με τον διάλογο και προσδίδει στην περιγραφή αμεσότητα. Με τις προστακτικές κινεί τον αναγνώστη να ενεργοποιήσει τη φαντασία του.

- Τέλος με τη **χρήση οπτικο-ακουστικών και κινητικών εικόνων** ο Πλάτων αισθητοποιεί στον αναγνώστη την γενικότερη εικόνα του σπηλαίου με τα **αντίστοιχα σύμβολά της**.

[επιλογή μιας/δύο εικόνων, ενδεικτικά:]

α. οπτικές εικόνες: η περιγραφή της σπηλιάς («καταγείψ οἰκήσει σπηλαιώδει»), οι ακινητοποιημένοι δεσμώτες («ἐν δεσμοῖς ... ἀδυνάτους περιάγειν»-« τοὺς γὰρ...προσπιπτούσας;), **β. κινητική εικόνα:** η παρουσίαση των ανθρώπων οι οποίοι κινούνται στον δρόμο («ὄρα τοῖνυν ... εἰργασμένα»). **γ. ακουστική εικόνα:** οι ομιλίες των ανθρώπων που ακούγονται κατά το πέρασμά τους («οἶον ... παραφερόντων»- «ὅποτε τις τῶν παριόντων φθέγγαιτο).

B1.β. 4 σημεία (•) x 1 μονάδα = 4 μονάδες

- Η λέξη **περιαγωγή** (: μεταστροφή) έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Η παιδεία είναι αναγκαία για την ψυχή και τον πολίτη: αφυπνίζει την ψυχή για να μάθει αυτό που ήδη γνωρίζει (από την πρότερη ζωή της στον υπερουράνιο τόπο).
- Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιιακτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών.
- Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το Αγαθό –για μια επώδυνη πορεία.
- Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως Ον, «μεταστροφή / επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία».

B2. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = 10 μονάδες [ΙΕΠ – Τράπεζα Θεμάτων - Θ.28868]

- Στο διδαγμένο κείμενο από το πρωτότυπο, η Ιδέα του Αγαθού προσδιορίζεται με κάποιους χαρακτηρισμούς, χωρίς όμως να διευκρινίζεται το ακριβές περιεχόμενό του. Πιο συγκεκριμένα, το Αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία (**μέγιστον μάθημα**), αφού **αυτό πρέπει να κατακτήσουν οι καλύτερες ανθρώπινες φύσεις** και οι οποίες προορίζονται να αναλάβουν τη **διοίκηση** της ιδανικής πολιτείας.
- Επιπλέον, το Αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με την εξωτερική όραση, **αλλά με την καθαρή νόηση (ἀφικέσθαι, ιδείν, ίδωσι)**.
- Η κατάκτησή του είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα (**ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες**). Είναι ο απώτερος στόχος της συνολικής παιδευτικής προσπάθειας και πορείας του ανθρώπου (**ἀφικέσθαι**).
- Το ουσιαστικό «**ἀνάβασις**», όπως και το αντίστοιχο ρήμα («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες» ἀνάβασις), χρησιμοποιείται συμβολικά από τον Πλάτωνα, για να δείξει την **πορεία του ανθρώπου προς τη γνώση και την προσέγγιση** (θέαση) του Αγαθού.
- **Πρόκειται για μια πορεία ανηφορική**, καθώς απαιτεί χρόνο και μόχθο. Μακρόχρονη και κοπιώδης περιγράφεται αλλού και η εκπαίδευση των μελλοντικών φυλάκων.
- Πρόκειται για μια διαδρομή που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση, αλλά και **διάπλωση ήθους**. **Κατά το παράλληλο**, η πλατωνική γνώση έχει ηθική θεμελίωση: **η ηθική προηγείται της γνωσιολογίας**.
- Όπως προκύπτει από το **παράλληλο κείμενο**, το Αγαθό είναι η ανώτερη Ιδέα, αλλά και η προϋπόθεση της ύπαρξης και της γνώσης των άλλων Ιδεών. Έτσι, τοποθετείται ιεραρχικά πάνω από τις υπόλοιπες Ιδέες. Προσδιορίζεται ως αυτό που **παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη, την αληθινή γνώση**. Είναι η ύψιστη αρχή, η πηγή του όντος και της γνώσης.
- Είναι για τα αντικείμενα της γνώσης και την ίδια τη γνώση, ότι είναι **ο ήλιος για τα ορατά αντικείμενα** και την όραση (αίτιο της γνώσης και της αλήθειας). Η ιδέα του Αγαθού τελικά είναι κάτι ανώτερο από το είναι (= την πραγματικότητα). Η Ιδέα του Αγαθού είναι η **ανώτατη στην ιεραρχία των Ιδεών** ως «*κάτι ακόμη πιο πέρα από την ουσία, ανώτερο από αυτήν ως προς το αξίωμα και τη δύναμη*».
- Η αινιγματική φράση *ἐπέκεινα τῆς οὐσίας* ενισχύει την άποψη ορισμένων ότι ο Πλάτων ανέπτυξε μια «άγραφη» φιλοσοφία **μαθηματικής έμπνευσης**, μόνο για τους μνημόνους της Ακαδημίας. Οντολογικά, το Αγαθόν ταυτίζεται με το Ένα, από αυτό που παράγονται και οι Ιδέες ή οι μαθηματικές οντότητες.
- Πάντως, ήδη, στην αρχαιότητα το Πλάτωνος **ἀγαθόν ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές** και σκοτεινό. Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Αγαθόν» φαίνεται να είναι: α) το «είναι» και ότι διατηρεί το «είναι», β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, γ) ότι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. (Φιλ/κός Λόγος)

B3. 1 - ε, 2 - α, 3 - δ, 4 - γ, 5 - β

(2 ερωτήματα x 2 μονάδες = 10 μονάδες)

B4. α. ἀναπεπταμένην - ὄραν - περιάγειν - φέροντας - εἰργασμένα - λέγεις (Μονάδες 6)

β. 2 σημεία (*) x 2 μονάδες = 4 μονάδες.

- Η φύση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη ψυχική υγεία του ανθρώπου.
- Οι δεσμοί φιλίας αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό για την ανθρώπινη κοινωνικοποίηση.

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Ξενοφώντος, Απομνημονεύματα, 1. 2. 60-61

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο

Νεοελληνική απόδοση

[60] Ἀλλὰ Σωκράτης γε φανερός ἦν και δημοτικός και φιλόανθρωπος ὢν.

[60] Ἀλλὰ ο Σωκράτης τουλάχιστον (βέβαια) ἦταν φανερά και δημοκρατικός (: φίλος του λαού) και φιλόανθρωπος (: αγαπούσε τους ανθρώπους).

ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς* και ἄστους και ξένους λαβῶν οὐδένα πώποτε μισθὸν τῆς συνουσίας* ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ* ὧν τινες μικρὰ μέρη παρ' ἐκείνου προῖκα λαβόντες

Γιατί αν και δέχτηκε (βρήκε, γνώρισε, ἔλαβε) πολλοὺς υποστηρικτές και πολίτες και ξένους ἀπὸ κανέναν ποτέ δεν εισέπραξε μισθὸ για τη συντροφιά του (:τη συναναστροφή, τη διδασκαλία), ἀλλὰ σε ὅλους παρείχε μερίδιο ἀπὸ τα δικά του σε αφθονία· μερικοί (πάλι) ἀπὸ αυτούς ἀφού ἔλαβαν λίγα πράγματα ἀπὸ ἐκείνον (: αν και / ἀφού πήραν κάποια στοιχεία ἀπὸ τη σοφία / τη διδασκαλία ἐκείνου) δωρεάν (: ως δῶρο),

πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπῶλουν, και οὐκ ἦσαν ὥσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί·

(τά) πουλούσαν στους ἄλλους ἔναντι υψηλοῦ ἀντιτίμου (: μεγάλου ποσού), και δεν ἦταν ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος δημοκρατικοί (: φίλοι του λαού!).

τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἠθέλον διαλέγεσθαι.

διότι με ὅσους (τυχόν) δεν εἶχαν χρήματα για να (τους) δώσουν (δεν μπορούσαν να τούς δώσουν χρήματα), δεν ἐπιθυμοῦσαν (:αρνοῦνταν) να συζητουν (:διδάσκουν).

[61] Ἀλλὰ Σωκράτης γε και πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους¹ κόσμον τῇ πόλει παρείχε πολλῶ μᾶλλον ἢ Λίχας* τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστός ἐπὶ τούτῳ γέγονε. [...].

[61] Ἀλλὰ ο Σωκράτης βέβαια και ως προς (/ στις συναναστροφές του με) τους ἄλλους ἀνθρώπους πολὺ περισσότερο στόλιζε την πόλη (ἀποτελοῦσε κόσμημα στην πόλη) παρὰ ο Λίχας για την πόλη των Λακεδαιμονίων, ο οποίος, (παρότι αυτός) ἔχει γίνει ὀνομαστός γι' αυτό (...)

Γ2. Δύο (2) μονάδες για καθένα ἀπὸ τα παρακάτω 5 σημεία.

Μονάδες 10

Ο Ξενοφώντας εκφράζει στο μικροκείμενο την ἀπόψη του ὅτι ο Σωκράτης θα ἔπρεπε να τιμάται ἀντί να θεωρεῖται ἔνοχος εγκλημάτων, χρησιμοποιώντας τα ἀκόλουθα επιχειρήματα ἢ παραδείγματα:

- Με βάση την κείμενη νομοθεσία **τιμωροῦνται με θάνατο οἱ ἀποδεδειγμένα ἔνοχοι σε περιπτώσεις ὅπως ὅταν κάποιος συλληφθεῖ να κλέβει ἢ να ληστεύει ἢ να ἀρπάζει χρήματα ἢ τρυπά τοίχους (για να κλέψει) ἢ να πωλεῖ ἐλευθέρους ως δούλους ἢ να κλέβει ιερὰ πράγματα** («ἐάν τις φανερός γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλλαντιοτομῶν ἢ τοιχωρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ἱεροσυλῶν»), **εγκλήματα που ἀπείχαν πολὺ ἀπὸ το κατηγορητήριο ἔναντιον του Σωκράτη.**
- Επιπλέον, ο Σωκράτης δεν υπήρξε ποτέ υπεύθυνος για ἀδικήματα ὅπως **υποκίνηση ἐξέγερσης ἢ προδοσία σε περίοδο πολέμου ἢ ἄλλου ἀνάλογου συμβάντος** («οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλον κακοῦ οὐδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο»).
- Ο Σωκράτης **δεν ἀδίκησε ποτέ κανέναν στις ἰδιωτικές του σχέσεις, δε στέρησε ἀπὸ κανέναν τα αγαθά του, οὔτε και τοῦ προξένησε ἄλλη βλάβη** («οὐδὲ μὴν ἰδία γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν»).
- Επιπλέον **λάτρευε τοὺς θεοὺς περισσότερο ἀπὸ πολλοὺς ἀπὸ τους ἀνθρώπους, ἀντίθετα προς την ἔναντιον του κατηγορία** («ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς, ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγγέγραπτο, φανερός ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων»).

¹ βλ. και Josiah Renick Smith, "...in his relations to other men." [Xenophon: Memorabilia. Boston. Ginn and Company. 1903]. Ο Marchant βέβαια, [Xenophon in Seven Volumes, 4, Harvard University Press, Cambridge, MA; London. 1923], δίνει μια ἄλλη ἐκδοχή για τη σημασία του ἐμπροσθέντος: "Socrates did far more to win respect for the State in the world at large than Lichas ...", δηλαδή «ἀποτελοῦσε κόσμημα στην πόλη κατὰ γενική ὁμολογία / γενικά για τους ἀνθρώπους...»

- Κατασκευασμένη, κατά την άποψη του Ξενοφώντα, ήταν και η κατηγορία ότι διέφθειρε τους νέους, καθώς ο φιλόσοφος απέτρεπε τους μαθητές του από κακές συνήθειες («πονηράς ἐπιθυμίας»), και τούς προέτρεπε να επιθυμούν την ωραιότερη και πιο μεγαλοπρεπή αρετή, με βάση την οποία διοικούνται με σωστό τρόπο τόσο οι πόλεις όσο και οι οικογένειες. («φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηράς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἴκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμείν»).

Τις θέσεις του ενισχύει ο Ξενοφώντας με δυο ρητορικά ερωτήματα: Με τα παραδείγματα που φέρει ως δεδομένα, διερωτάται πώς είναι δυνατό να υπήρξε ἔνοχος ο Σωκράτης για την καταγγελία («Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἴη τῆ γραφῆ») και πώς δε θα κρινόταν ἄξιος για μεγάλες τιμές από την πόλη («πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς»)

Γ3.α. Μία (1) μονάδα για τον κάθε τύπο: 5 μονάδες

- γέγονε(ν) / γεγένηται
- περιβέβληκε
- ἐστί(ν)
- τεθεραπευκῶς
- αἰτιᾶται

Γ3.β. 1 μονάδα

- Με τις αλλαγές στους χρόνους της παραπάνω άσκησης, η αφήγηση πια **ἰ. τοποθετείται στο παρόν και αφορά πράξεις με διάρκεια ή που έχουν συντελεστεί.**

Γ3.γ. Μία (1) μονάδα για τον κάθε τύπο: 4 μονάδες

- τῆς μεγαλοπρεποῦς
- πλείονας – πλείους (πλέονας - πλέους)
- ἡμῶν αὐτῶν
- τῆς μείζονος

Γ4.α. Μία (1) μονάδα για το περιεχόμενο του κάθε κελιού: 4 μονάδες.

• προίκα	Αιτιατική (ως πλαγιόπτωτος επιρ. προσδ.) του τρόπου στο λαβόντες.
• πολλοῦ	Γενική (ως πλαγιόπτωτος επιρ. προσδ.) του ποσού, αξίας ή τιμήματος στο ἐπῶλον.
• πολλῶ	Δοτική (ως πλαγιόπτωτος) του (ποσού), μέτρου ή διαφοράς από το επίρρημα μᾶλλον.
• Ἐμοῖ	Δοτική προσωπική του Κρίνοντος προσώπου , λόγω του ἐδόκει

Γ4.β. Μία (1) μονάδα για το κάθε σημείο (●), με έμφαση στα υπογραμμισμένα στοιχεία: 3 μονάδες.

- και κατά τούς νόμους δὲ σκοπῶν ἂν τις τοῦθ' εὐροι.

- Υπόθεση: σκοπῶν (υποθετική μετοχή, ισοδυναμεί με εἰ + ευκτική). Ανάλυση: **εἰ σκοποῖ / σκοποίη**
- Απόδοση: **ἂν εὐροι (δυνητική ευκτική)**
- Είδος: Λανθάνων (συμπτυγμένος) – **Απλή σκέψη του λέγοντος.**

Γ4.γ. κατά την προτεινόμενη μοριοδότηση, 3 μονάδες.

- Ἄλλά ὁ Ξενοφῶν ἐδόκει γέ **Σωκράτη φανερόν εἶναι** καὶ **δημοτικὸν καὶ φιλόφθωρον ὄντα.**

- Υποκείμενο απαρεμφάτου: **Σωκράτη** - 1 μονάδα,
- απαρέμφατο: **φανερόν εἶναι** - 1 μονάδα
- λοιποὶ ὅροι: I.(0,5 μον.) **δημοτικὸν καὶ φιλόφθωρον** + II. (0,5 μον.) **ὄντα** - 1 μονάδα